בסייעתא דשמיא:

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע

"פרשת וישלח"

****

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 8455798 - 054 - ניתן לקבל את העלון במייל.

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו וכו' ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה. ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך (לב, ה–ו)

פירש רש"י, "עם לבן גרתי" – שני פירושים:

א. לא נעשיתי שר וחשוב, אלא גר. לכן אומר יעקב לעשו, אינך צריך לשנוא אותי על מה שברכני אבי, "הוה גביר לאחיך", שהרי ברכה זו לא התקיימה בי.

ב. "גרתי" בגמטריא תרי"ג, כלומר יעקב אומר לעשיו, עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרשעים.

והקשה כ"ק **מרן אדמו"ר ממישקולץ שליט"א**, לכאורה צריך להבין:

לפי הפירוש השני של רש"י שהסביר, "עם לבן גרתי" – שהכוונה **ותרי"ג מצות שמרתי**, אם כן, מהו הקשר להמשך הכתוב, "ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה". בשלמא לפירוש הראשון, "עם לבן גרתי", שהכוונה שלא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, ולכן אינך צריך לשנוא אותי על ברכת אבינו, שהרי לא התקיימה בי – מובן המשך הכתוב "ויהי לי שור וחמור", כפי שפירש שם רש"י על כך, "אבא אמר לי מטל השמים ומשמני הארץ יהיה מושבך, וזו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ". אולם לפירוש השני, שהכוונה "ותרי"ג מצוות שמרתי", מהו אם כן, הקשר להמשך הכתוב "ויהי לי שור וחמור"?

ותירץ **מרן אדמו"ר שליט"א** באופן למדני ונפלא, על פי דברי הקדמון **מהר"ש פרימו** (מובא בספר בני יששכר, חודש סיון מאמר ב' אות יא') שהקשה, איך ישראל נהנים מהעולם הזה, הלא מבואר בחז"ל (תנא דבי אליהו יט') שיעקב ועשו התחלקו ביניהם, יעקב לקח את העולם הבא – דהיינו לימוד ויגיעת התורה, ועשו לקח את העולם הזה. ואם כן בני ישראל אינם רשאים ליהנות מהעולם הזה כלל, ודבר זה בלתי אפשרי הוא. ותירץ, דמובא בחז"ל (שבת פח.) תנאי התנה הקב"ה בבריאת העולם, אם יקבלו ישראל את התורה מוטב, ואם לא אחזיר את העולם לתוהו ובהו. יוצא לפי זה, בכך שבני ישראל קיבלו את התורה, הצילו את כל העולם כולו מתוהו ובהו.

ומובא בחז"ל (בבא מציעא כז.) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי, מניין לאבידה ששטפה נהר, שהיא מותרת למוצאה, שנאמר "כן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה" ודורשים מכך חז"ל, שרק אבידה שנאבדה מהבעלים ואחרים יכולים למצוא אותה, צריכים להחזיר, מה שאין כן, אבידה ששטפה נהר והיא אבודה לבעליה ואין אחרים יכולים למצוא אותה, אין צריך להחזירה. ואם כן על אף שהעולם הזה היה שייך לעשיו, אך מכיוון שהעולם היה בסכנת הכחדה תוהו ובהו כמו שטפה נהר, ובני ישראל ע"י שקיבלו את התורה, הצילו אותו מתוהו ובהו – משיטפון מוחלט, ובשטפה נהר הרי הדין הוא, שאבידה שנמצאת שם הרי אלו שלו, לכן יש לעם ישראל גם חלק בעולם הזה, כי העולם הזה היה כאבידה ששטפה נהר, שהדין הוא שהרי אלו שלו. עכת"ד.

ולפי זה ביאר **מרן אדמו"ר ממישקולץ שליט"א**, את קשר הפסוקים: "עם לבן גרתי" – ותרי"ג מצוות שמרתי, "ויהי לי שור וחמור":

דהנה, יעקב אבינו כשהוא הולך לקראת עשו עם כל רכושו, מתפלא עשו מנין ליעקב כל רכושו, הרי יעקב לא לקח חלק בעולם הזה? לכן אומר יעקב לעשו: "עם לבן גרתי" – תרי"ג מצוות שמרתי, ולכן יש לי חלק בעולם הזה, ומשום כך זכיתי "ויהי לי שור וחמור" – שיש לי רכוש, מכיוון שאני בבחינת "מציל מזוטו של ים" ועל ידי כך שאני שומר את התורה, אני נותן קיום לכל העולם שלא יהרב, לכן "ויהי לי שור וחמור" – דהיינו חלק בעולם הזה.

עם לבן גרתי ואחר עד אתה. ויהי לי שור וחמור וכו' (לב, ד–ו)

מסופר, שכאשר שהה **הגה"ק הגרי"ז מבריסק זי"ע** בעיירת המרפא קריניצא, היה שם באותו זמן גם הרב של למבערג. פעם אחת כשטייל הגרי"ז ברחובות העיר לצורך בריאותו, נלוה אליו הרב הנ"ל, וחזר בפניו על דבר תורה נאה (אחסידשע'ר תורה) שאמר לבני קהילתו בשבת: הנה כתוב בפרשתינו ששלח יעקב אבינו ע"ה לומר לעשו "עם לבן גרתי" ומביא רש"י "גרתי" בגימטריא "תרי"ג", כלומר עם לבן הרשע גרתי ובכל זאת תרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים. ומסביר שם ה"שפתי חכמים": שיעקב התכוין לומר לו: לא תוכל לנצחני ולהרגני, כי הברכה שברכך אבינו "ועל חרבך תחיה" הוא על התנאי "והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך", אבל אנכי שמרתי את התרי"ג מצוות ולכן לא תוכל לי.

ולכאורה קשה האיך באמת היה ביכולתו של יעקב אבינו לשמור על כל התרי"ג מצוות, והרי לבן הארמי ביקש לעקור את הכל, ובודאי בכל עת היה מפריע ליעקב, כאשר בא להתפלל וללמוד, והיה עומד עליו לבלבלו ולהטרידו? אולם התירוץ הוא, שעל זה התכוון יעקב באומרו הלאה "ויהי לי שור וחמור", דכוונתו לומר, שלבן היה בעינו כשור וחמור, שלא התחשב בו ולא התפעל ממנו כלל, ולכן לא למד ממעשיו הרעים...

כאשר הלך הלה, אמר הגרי"ז, כי אף אמנם שאין זה הביאור בפסוק כפשוטו (שהרי כתוב הלאה, ועבד וגו', משמע דמדובר שהיו לו בהמות כפשוטו), אך מכל מקום עצם הדבר נכון הוא, שאם נותנים חשיבות במידה כל שהיא לרשעים, אף בדבר פלוני או בתכונה פלונית שלהם, על כרחו ילמד ממעשיהם, משא"כ כשמבטלם האדם בליבו לחלוטין, והם חשובים בעיניו כבהמות ממש, כ"שור וחמור", אזי לא ילמד האדם מהם מאומה, שכן חשובים הם אצלו כ"שור וחמור"...

והביא ראיה וחיזוק לדבריו ממה שכתב **הרמב"ם** (הלכות דעות פ"ו ה"א): "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחביריו" וגו'. ומדגיש הרמב"ם "רעיו וחביריו", כי כאשר הם אצלו כ"שור וחמור" אינו נמשך אחריהם...

ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה (לב, ד–ה)

ומסביר רש"י בפירושו השני: "דבר אחר, 'גרתי' בגימטריא תרי"ג. כלומר, עם לבן הרשע גרתי, ותרי"ג מצות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים".

ושואל **ה"שפתי חכמים"**: לכאורה קשה, מה רצה להגיד יעקב לעשיו בזה, הרי עשיו כופר בכל התורה כולה, והאם זה בכלל מְדַבֵּר אליו שיעקב שמר את כל התרי"ג מצוות? אלא מסביר, שהתכוין יעקב לומר לעשיו שלא תוכל להתגבר עלי ולנצחני, כי הברכה שברכך יצחק אבינו "ועל חרבך תחיה" הוא על התנאי שכתוב שם בהמשך הכתוב: "והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך", כפי שמסביר רש"י שם (תולדות כז, מ), כשיעברו ישראל על התורה, ויהיה לך פתחון פה לשוב ולהצטער על הברכות שנטל יעקב ממך, אז ופרקת עלו מעל צוארך, אבל אנכי יעקב שמרתי תרי"ג מצות, ולכן לא תוכל לי.

ושואל "בעל הטורים" מה הוא א"כ סיומו של הפסוק "ואחר עד עתה" – מה התכוין לומר יעקב לעשיו בזה? אלא מסביר, שיעקב ממשיך לומר לעשיו, שאם תאמר, אחרי שאתה יעקב קיימת המצוות והנך כל כך בטוח בעצמך, אם כן בוא והלחם עמי! התשובה היא אליך: "ואחר עד עתה" – כלומר, אני

צריך להתאחר עד שיעבור הראשי תיבות של עת"ה ע' שנים של גלות בבל. ת' שנים של הגלות במצרים, ה' אלפים שנים של ימות העולם בגלות, לפני שיבוא האלף השישי שהם ימות המשיח, ואחר כך "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו"...

ובספר "פרדס יוסף" מביא בשם **הגאון הספרדי רבי יעקב נונים זי"ע** שכתב בספרו "עפר יעקב": "ואחר עד עתה" – התכוין לרמז, מאמר חז"ל (מ"ת ק, ב) "אין עתה אלא לשון תשובה" שנאמר "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך וגו'". ואיתא בגמרא (סנהדרין פרק חלק צז ע"ב) "כלו כל הקיצין ואין הדבר (ביאת המשיח וגאולת ישראל) תלוי אלא בתשובה".

וזה רמז לו יעקב "ואחר עד **עתה**", רוצה לומר עד שיעשו בני תשובה אז יבוא הגואל ותהיה מפלתך לעיני כל!

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה (לב, לג)

אמר הכותב: אביא בפניכם את לשונו הק' של ה"חינוך" על לאו זה, הנראים כאילו הם נכתבו עבור ימים גורליים אלו, בהם נתון העם היושב בארץ ישראל, כאשר אומות העולם מכל הצדדים ובראשם הצורר האיראני ימ"ש חפצים להשמיד את זרע בני יעקב, ומאיימים על שליחת טיל אטום שיכלה חלילה את זרע יעקב – והבטיחנו התורה שלא יעלה בידם.

וזה לשונו של ה"חינוך": "**וישלח יעקב" – יש בה מצות לא תעשה אחת, והיא אזהרת גיד הנשה, שנאמר (בראשית לב, לג) "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה." והאי לא יאכלו לא נאמר על דרך סיפור, כלומר מפני שאירע דבר זה באב נמנעים הבנים מלאכול אותו הגיד, אלא אזהרת השם יתברך שלא יאכלוהו.**

משרשי מצוה זו, כדי שתהיה רמז לישראל שאף על פי שיסבלו צרות רבות בגליות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על יד המצוה שתהיה לזכרון, יעמדו באמונתם ובצדקתם לעולם. ורמז זה הוא לפי שאותו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו, שבא בקבלה שהיה שרו של עשו, רצה לעקרו ליעקב מן העולם הוא וזרעו ולא יכול לו, וציערו בנגיעת הירך, וכן זרע עשו מצער לזרע יעקב, ולכסוף תהיה להם ישועה מהם, כמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער. כן יזרח לנו השמש של משיח וירפאנו מצערנו ויגאלנו, אמן במהרה בימינו.

והלא דבר משמים הוא, שכאשר מיד כשראיתי את דבריו של ה"חינוך", עלה במוחי בהבזק של רגע, שהגימטריא של "**גיד הנשה**" הוא **377** בדיוק כמו הגימטריא של "**טיל אטום איראני**"...

כלומר, במצות לא תעשה של "גיד הנשה" יש רמז לישראל כפי דברי בעל החינוך, שאף על פי שיסבלו צרות רבות בגליות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו, (אפילו ע"י איומים של שליחת "טיל אטום איראני" הנרמז במילים אלו) אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר.

וזהו "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה" – כלומר, בזאת נרמז, כי "לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה" – בני ישראל לא יאכלו את הגזירה הזאת הנרמזת במילים "גיד הנשה"...

ויאמר לא יעקב יקרא שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל (כט, לב)

כתב הגר"א מוילנא זי"ע ב"ביאור הגר"א" (תיקוני זוהר דף קל"א טור ב') לבאר את שינוי השם של יעקב לישראל. מפני דיעקב בהאבקו עם המלאך, לקח ממנו אורות רוחניים, ועל ידי זה נשתנה שמו מיעקב לישראל. מכיון **שיעקב** בגימטריא קפ"ב **וישראל** בגימטריא תקמ"א והפרש ביניהם שנ"ט כמנין **שטן**, עכת"ד.

וביאור דבריו הוא על פי דברי **הרמח"ל זי"ע** [כמדומה בספר אדיר במרום], שענין המספר שנמצא בתוך הגימטריאות, הוא מנין אורות רוחניים שיש באותו הדבר. ובמלאך של עשיו שהוא מצד השטן, היו שבויים שנ"ט אורות רוחניים, כמנין שטן, ומכח אורות שבויים אלו, היה כוחו רב. ויעקב אבינו במלחמתו עמו, הוציא מהשבי את אורות אלו, ולקחם לעצמו. ולכן גם שמו והגימטריא של שמו השתנו.

וכתב **הגה"צ המקובל רבי יעקב עדס שליט"א בספרו "דברי יעקב":** דיש כאן שני ראיות לכך – שאכן כל המאבק בין יעקב לעשו, היה בכדי לקחת ממנו את אותם שנ"ט אורות רוחניים:

א. מפני ששרו של עשו הכה את יעקב בגיד שנקרא "גיד הנשה" על שם שנשה ממקומו. והנה, תיבת "**הנשה**" הוא כמנין "שטן" עם הכולל, והיינו שעל בחינות אלו היה הריב וכנ"ל.

ב. בגמרא (חולין צ"א ע"א) איתא: "ויותר יעקב לבדו" אמר רבי אלעזר שנשתייר על פכין קטנים וכו'. והובא זה ברש"י על התורה כאן. והנה, המילים: "**פכים קטנים**" בגימטריא שנ"ט ומתאים להנ"ל, שכל הענין היה לקחת אורות אלו ושלא להפסידם.

ומסיים שם הגר"י עדס: "והנה יש מזה לימוד מרובה לענין מעשה, שבשעה שאדם נלחם עם היצר הרע ומנצחו, לא רק שעל ידי זה ניצול מירידה, אלא זוכה לאורות נוספים! וידיעה זו מוסיפה כח לאדם להתאמץ במלחמה נגד היצר הרע ולנצח"

וישתחו אחריו שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. וירץ עשו לקראתו ויחבקהו וכו' (לג, ג–ד)

לשם מה השתחוה יעקב לעשו ומה רצה לפעול בכך – הסביר זאת **רבה של ירושלים הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זי"ע**:

בספר "האיש על החומה" מסופר על התפרצות של קבוצת בריונים לביתו של **רבה של ירושלים הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זי"ע** לאחר שלא מצא חן בעיניהם איזה פסק שהוציא, ואיימו לרצחו נפש...

בתחילה, הגיב הרב בשלוות נפש ובקור רוח להשתוללותם של הבריונים, שלוותו הביכה את הבריונים, שהגבירו את השתוללותם. משהגיעה ההשתוללות לשיא, פרם הרב את חולצתו וגילה את לבו, וכך הזדקף לפתע בתנועה זריזה מעל כסאו והתייצב מולם, ואמר להם בקול תקיף: "**הנני מוכן לקדש שם שמים, ירו בי ורצחוני, אני מהאמת לא אזוז כמלא הנימה"!...**

בתגובה על הצעד המפתיע הזה, נסוגו המתקיפים ויצאו את הבית...

מאוחר יותר, ביאר הרב את פשר התנהגותו ואת הסיבה שניצל מהם, על פי מעשה שהיה בעיירה שאדיק שבפולין: באותה עיירה התגורר מלשין (מוֹסֵר) יהודי, שהפיל את חיתתו על יהודי העיירה, צרות רבות הסב המלשין לתושבי העיירה, וכולם פחדו ממנו. בחוצפתו, היה דורש שיתנו לו לשבת בכל שבת במזרח של בית הכנסת הגדול בעיירה, ולהעלותו לתורה ל"שישי". באחד הימים נפטר רב העיירה, ובמקומו נתמנה אחד מגדולי התורה, משמע הרב החדש על מעללי המלשין ועל חוצפתו לבוא לבית הכנסת וליטול לעצמו עליה חשובה, החליט לקיים את מצוות "לא תגורו מפני איש" ולשים קץ להתקלסותו של האיש בבאי בית הכנסת.

באחת השבתות, הופיע הרב בבית הכנסת הגדול, וכאשר קרא הגבאי למלשין לעלות לתורה, הכה הרב בחזקה על העמוד שלפניו וזעק: "מה לך ולתורה הק', מה לך פה טמא ומשוקץ, המוסר ממונם ונפשם של ישראל לשלטונות, לברך על התורה, צא טמא"! המלשין המופתע ניסה בתחילה להכות את המרא דאתרא, אך המתפללים מנעו זאת ממנו. בחרי אף, פנה המלשין הנעלב והזועף לעבר דלת היציאה ועזב את המקום, ושלח אצבע מאיימת כלפי הקהל, כאומר: "עוד אלמדכם לקח"!...

לאחר כמה חודשים, הוזמן הרב להיות מוהל באחד מכפרי הסביבה, כאשר עשה דרכו בלויית שניים מתלמידיו אל עבר הכפר, הבחינו התלמידים במלשין הדוהר על סוסו לקראתם, פחד גדול תקפם, אך הרב נשאר שלו ושאנן. הסוס הדוהר קרב אליהם, המלשין קפץ ממנו בזריזות, וניגש בצעדים מהירים אל הרב, לתדהמת התלמידים, נעמד "המוסר" על יד הרב, והתכופף כלפיו בהכנעה, והתחנן ואמר: "מורנו ורבנו, סלח לי, מחל לי על מה שעוללתי וחטאתי כנגדך"! משכילה את דבריו, קפץ בחזרה על סוסו ונעלם...

כשהמשיכו התלמידים הנדהמים את דרכם בלווי רכם אל מחוז חפצם, פתח הרב ואמר להם: "אסביר לכם את פשר המאורע. כאשר ראיתי את המוֹסֵר דוהר ומתקרב לקראתנו, חיפשתי מקלט והצלה באחד מפסוקי התורה הק', והנה נזדמן לי הפסוק במשלי (כז, יט) "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". מיד התחלתי להרהר ולהפך בזכותו של אותו ברנש, הרהרתי, כמה אומלל הוא וכמה זקוק הוא לרחמים על שפל התהום המוסרי שאליו הדרדר. ומי יודע, אולי אם היה מקבל חינוך נכון בילדותו, לא היה מגיע למה שהגיע. המשכתי במחשבתי להפך בזכותו, עד שנכמרו רחמי עליו ונעקרה מלבי כל טינה נגדו, ומכיון שכך, פעל כאן הכלל של "כמים הפנים לפנים", ונכנסה בלבו מחשבה טובה, והחל להרהר, אולי הרב צודק, שהלא ודאי עשה מה שעשה מתוך כוונה טהורה לשם שמים, ולא לשם קנטור. מתוך מחשבות אלה, נתרכך לבו, והגיע לרגע של חרטה ובקשת סליחה".

משגמר רבי יוסף חיים את סיפורו, אמר: "כדברים האלה הרהרתי גם אני בשעה שעמדו מולי חמשת הבריונים והניפו אגרופיהם מולי. את הרעיון הזה למדתי מהרב של שאדיק, אך מצאתי לכך גם מקור בתורה, כאשר באו המלאכים אל יעקב, הם סיפרו לו באנו אל אחיך אל עשו, שהיית אומר אחי הוא, אבל נוהג עמך כעשו הרשע, עודנו בשנאתו.

אמנם עשו שונא ליעקב, אבל גם יעקב שונא אותו, כדכתיב (תהילים קל"ט, כא) "כי משנאיך ה' אשנא", והנה אחר כך, "וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא לקראתו וארבע מאות איש עמו", כאשר ראה יעקב שהסכנה מתקרבת, מה עשה, וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו, יעקב השתחוה וכפה את מחשבתו, והפך בזכותו של עשו, עד אחיו, עד שנהיה כאחיו ממש, על ידי מחשבותיו לזכות, נתעוררה בו האהוה, ומה כתוב מיד אח"כ, וירץ עשו לקראתו ויחבקהו, ומביא רש"י מהמדרש (ספרי פר' בהעלותך פיסקא ס"ט) "אמר רבי שמעון בר יוחאי, הלכה היא, בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה, ונשקו בכל לבו"...